

Фредерик Кіслер

Художник, архітектор, візіонер

Frederick Kiesler

Artist, Architect, Visionary

We live through Correalism.

*Science, Art and Philosophy try to make us understand this fact,
more and more, deeper and deeper, richer and richer.*

All our being is conditioned by a consciousness of Correalism.

Friedrich Kiesler

На обкладинці:

Фредерик Кіслер зі своїм котом Зінг-Зінгом на Metabolism Chart, Нью-Йорк, 1947 р.,

фото: Ben Schall

Cover photo:

Frederick Kiesler with his cat Sing-Sing on the Metabolism Chart, New York, 1947,

photo: Ben Schall

Передмова

У час, насичений швидкоплинністю та знаковістю подій особливо важливими є заходи, що сприяють новому усвідомленню розуміння культурних традицій світу. Каталог першої в Україні міжнародної виставки творчого доробку колишнього чернівчанина, своєрідного і неповторного громадянина світу Фредерика Кіслера як художника, архітектора та візонера — яскраве підтвердження тому. Знайомство читача з його багатограним і надзвичайно цілісним творчим доробком спонукає до нових звершень, бажання знову і знову відчувати та розуміти той безмежний горизонт можливостей «золотої лінії» духовної гармонії Творця, який об'єднав його життя на Землі між Океаном і Небом.

Унікальний мультимитець, подарований світові Буковинською землею мав свої мрії, уявлення, переконання і пристрасті. Як ініціатор та організатор багатьох презентацій творчих досягнень митців у сфері образотворчого та театрального мистецтва він зумів у складний міжвоєнний час ХХ ст. об'єднати різнопланові творчі досягнення митців з різних країн світу: від легендарного майстра українського театру Леся Курбаса, знаменитого віденського архітектора і дизайнера Йозефа Гоффмана — до всесвітньо визнаного сюрреаліста Пабло Пікассо та інших митців своєї справи. Він любив те, чим займався, був неповторним у всьому. І саме з притаманним чернівчанам мудрим романтизмом своїх поглядів на життя казав: «Я — чарівник! Я створюю особливі речі!» Тому, напевно, він і став у далекому Нью-Йорку Фредериком Джоном Кіслером: художником, архітектором, візонером, дизайнером, педагогом і філософом-теоретиком. Загалом, він був таким як і більшість у той час: романтичним і сентиментальним. Любив життя, творчість, мистецтво і літературу, чудово грав у шахи, відрізняючись при цьому лише тим, що ніколи не зраджував своїм ідеям і переконанням.

Його далека дорога до визнання у рідному місті довжиною в 125 років від дня народження надихнула до спільної співпраці і чернівчан. За творчим задумом й ініціативою головного архітектора Чернівців Наталії Хілько з колишнім студентом, юним архітектором Олексієм Галюком, втілюватиметься проект благоустрою чернівецького дворика, де серед «дерев, які пам'ятають Кіслера», буде організовано відпочинкову зону з газонами та алеями у концептуальному поєднанні трьох своєрідних «островів творчих пошуків» митця, об'єднаних єдиною складною і неповторною «рікою життя».

Фредерик Кіслер як ніхто інший зумів об'єднати у своїй багатогранній творчості в один живий організм мистецтво, дизайн і архітектуру.

Митець знову повертається у рідні Чернівці, на Україну!

*Координатор міжнародного проекту,
кандидат мистецтвознавства, доцент КНУБА
Світлана Біленкова*

Передмова

Каталог першої в Україні Австрійсько-української виставки «Фредерик Кіслер — художник, архітектор, візіонер» — своєрідний підсумок творчого задуму професорсько-викладацького колективу Київського національного університету будівництва і архітектури у налагодженні співпраці з вивчення і популяризації творчого доробку визнаного світом художника, архітектора, дизайнера і філософа-педагога. Цей проект був започаткований декілька років тому відкриттям науково-пізнавального проекту «Україну пізнає світ», який став своєрідною платформою втілення креативних ідей творчо налаштованої молоді університету як нового покоління майбутніх архітекторів, дизайнерів і митців, що творитимуть архітектуру XXI сторіччя.

Унікальний мультимитець з України, Австрії та Америки Фредерик Джон Кіслер довгий час залишався на своїй історичній Батьківщині майже невідомим. Нині його проекти виглядають вершинами архітектурної та мистецько-дизайнерської думки XX сторіччя, яка значно випереджала тогочасні архітектурні уявлення. Його винаходи для нашого часу залишаються не просто унікальними проектами, а свідченням яскравого втілення нової філософії просторової архітектури як ідеального космічного універсуму та мистецької утопії майбутнього.

Ми щиро вдячні Міжнародному фонду імені Фредерика та Ліліан Кіслер у Відні та культурним інституціям Посольства Австрії в Україні, всім тим, хто сприяв втіленню цього проекту в життя. Раді тому, що саме нашому університету довірено відкрити своєрідне «коло повернення Кіслера на історичну Батьківщину» у вигляді пересувної виставки в регіональних центрах архітектурних навчальних закладів країни після завершення її презентації у рідних йому Чернівцях.

Геніальний художник, архітектор і візіонер Фредерик Кіслер у рік відзначення 125-річного ювілею з Дня народження, 50-річчя з відкриття універсального Храму-музею старовинних манускриптів Мертвого моря в Єрусалимі (*Shrine of the Book*), спроектованого спільно з Армандом Філіпом Бартосом, та 50-річчя з дня смерті архітектора став символічним зерном духовного зв'язку між світом творчих ідей митця та сміливих мрій студентської молоді.

*З повагою і щирими побажаннями нових творчих злетів
ректор КНУБА професор Петро Куліков
та декан архітектурного факультету професор Олександр Кащенко*

Передмова

Видатні особистості як і великі ідеї народжуються у містах, де перетинаються культури народів і світів. Чернівці — саме таке місто. Тут, на семи пагорбах неповторного міського ландшафту народжувалися і формувалися особистості, творчі погляди яких значно випереджали той час, в якому вони жили. До таких відомих творців світової культури належить і чернівчанин Фредерик Якуб Кіслер, подарований світові 22 вересня 1890 року.

Бути причетним до світлої пам'яті геніального митця виданням друкованого англо-українського каталогу першої в Україні Міжнародної виставки «Фредерик Кіслер — митець, архітектор і візіонер» особливо хвилююче і почесно.

У рік 125-річчя з дня народження всесвітньо відомого австрійсько-американського художника, архітектора, дизайнера, театрального візіонера, філософа і теоретика Фредерика Джона Кіслера, народженого у Чернівцях; 50-річчя з відкриття унікального Храму-музею старовинних манускриптів Мертвого моря в Єрусалимі (*Shrine of the Book*), спроектованого спільно з американським архітектором Армандом Філіпом Бартосом, та 50-річчя від дня смерті архітектора щиро вдячність висловлюємо директору Міжнародного австрійсько-американського приватного фонду Фредерика та Ліліан Кіслер у Відні пану доктору Петеру Богнеру за підтримку наших починань. Особлива подяка культурним інституціям Посольства Австрії в Україні та всім тим, хто взяв участь у реалізації цього цікавого міжнародного проекту у час доленосних для України подій.

На сторінках каталогу читач зустрінеться з унікальним творчим світом митця, який зумів у своїх творах відчутти наше майбутнє. І за це ми, чернівчани, вдячні йому. У місті саме на тій вулиці, де народився Фредерик Якуб — майбутній Фредерик Джон Кіслер, залишився ще майже недоторканим міський дворик, «дерева якого пам'ятають юного Кіслера». Пам'ять про геніального митця живе у Чернівцях, його творчість надихає нас на нові звернення і відкриття.

*З повагою до історії міста і щирими побажаннями
нових пізнань світу
Чернівецький міський голова
Олексій Каспрук*

Передмова

Європа — континент національного й культурного розмаїття та тісної взаємодії культур і народів. Перебіг історії тісно пов'язує з Австрією і Україною. З колишніх земель Дунайської монархії походить багато митців і письменників, що поєднує ці регіони з потужними течіями в мистецтві й літературі, серед яких особливе місце посідає насамперед традиція авангарду. Багато хто з визначних особистостей згодом жили і творили в Європі та світі, серед них і Фредерик Кіслер, який подався через Відень до Америки, представляючи й поширюючи там ідеї європейського модерну.

Після навчання в Технічній вищій школі та Академії образотворчих мистецтв у Відні Фредерик Кіслер почав реалізовувати свої перші ідеї як архітектор і теоретик. Він один з тих небагатьох теоретиків, які поєднують традицію Віденського модерну межі сторіч — цілісного мислення на кшталт Отто Вагнера й Адольфа Лооса — з розвитком авангарду в Парижі, Празі і Берліні.

Фундація Фредерика Кіслера з надзвичайною приємністю вперше й у великому обсязі репрезентує життя і творчість Фредерика Кіслера в Україні, а саме в Чернівцях, де він народився, і сподівається, що цей невеличкий каталог дасть змогу творити враження про його творчість і визначні твори, над якими працював автор протягом майже цілого сторіччя.

Сподіваюсь, що цей каталог стане імпульсом для більшого зацікавлення поєднанням авангарду й модерну в Центральній Європі, який здійснив велетенський вплив на розвиток модерну у світі загалом.

Висловлюю велику вдячність насамперед пані д-р Світлані Біленковій, яка доклала всіх зусиль, аби пришвидшити реалізацію цього проекту, а також аташе з питань науки і освіти посольства Австрії в Україні, керівникові представництва ОeAD у Львові панові маг. Андреасові Веннінгеру, почесному консулові Австрії у Чернівцях панові д-ру Сергієві Осачуку, міському голові Чернівців панові Олексієві Каспруку і всім, хто підтримав цю ініціативу.

Петер Богнер

директор фундації Фредерика Кіслера

Фредерик Кіслер. Художник, архітектор, візіонер

Фредерик Кіслер народився у Чернівцях (на той час Австро-Угорська імперія, зараз: Україна) 22 вересня 1890 року. 1908 року він почав вивчати архітектуру в Цісарсько-королівському політехнічному інституті (зараз: Віденський технічний університет), але вже через рік кинув навчання. Після того навчався в Академії образотворчих мистецтв, однак і її не закінчив. Невідомо, чим Кіслер займався під час війни. Сам він згодом казав, що прослужив три роки в Цісарсько-королівському військовому пресовому бюро.

Після війни Кіслер кілька років був безробітним. Довгоочікуване перше замовлення прийшло 1923 року з Берліна: оформлення сцени для вистави за п'єсою Карела Чапека "R.U.R." (*Росумські універсальні роботи*) у Театрі на Курфюрстендаммі. Електромеханічний комплекс Кіслера, в якому він уже тоді використав кінопроекцію, приніс йому широке визнання в авангардистських колах у всьому світі.

Наступного року Віденське товариство підтримки сучасного мистецтва запросило Кіслера організувати Міжнародну виставку нової сценічної техніки у межах музично-театрального фестивалю у Відні. З цієї нагоди він запросив до Відня представників розмаїтих європейських авангардистських рухів — від німецького Баугауза і нідерландського «Стилю» до російських конструктивістів та італійських футуристів, — щоб продемонструвати публіці їхні революційні концепції за допомогою системи просторової експозиції — так званої «системи L+T» (нім. Leger- und Trägersystem). Крім того, Кіслер створив модель «сцени майбутнього» натуральних розмірів, на якій реально відбувалися театральні дійства. Ідею такої спіралевидної «просторової сцени» Кіслеру нав'яли спортивні арени й американські гірки, і це був своєрідний «театр швидкостей».

1925 року австрійський архітектор та дизайнер Йозеф Гоффман попросив Кіслера оформити секцію австрійського театру на Міжнародній виставці декоративного мистецтва у Парижі. Замість звичної експозиції Кіслер створив велику структуру, що була підвішена до стелі й наче пливла в просторі. Це так зване «Місто в просторі» Кіслер описав як модель пливучого міста майбутнього.

У Парижі Кіслер познайомився з Джейн Гіп, редакторкою авангардистського журналу *Little Review*, яка запросила його організувати спільно з нею в Нью-Йорку міжнародну театральну виставку, яка мала відбутися навесні 1926 року. 19 січня 1926 року Фредерик Кіслер разом з дружиною Штефі покинули Європу й вирушили через океан до Нового Світу. На той час вони ще не знали, що Нью-Йорк стане їхнім новим пристанищем.

Міжнародна театральна виставка, що відбулась у Стейнвей-холлі, мала скромний успіх; кільком наступним проектам Кіслера не судилося зреалізуватися. Аби заро-

бити на прожиття, Штефі Кіслер пішла працювати до Нью-Йоркської публічної бібліотеки, де її призначили відповідальною за французький і німецький фонди. Кіслер тим часом оформлював вітрини знаменитої крамниці *Saks Fifth Avenue*, де він по-театральному вигадливо розташовував мінімум виробів.

1928 року на замовлення Міжнародної гільдії кіномистецтва (*International Film Arts Guild*) Фредерик Кіслер спроектував інноваційний кінотеатр у Грінвіч-Вілліджі, який відкрився навесні 1929 року під назвою «Кінотеатр гільдії кіно» (*Film Guild Cinema*). Його рекламували як «перший стовідсотковий кінотеатр»; він виразно відрізнявся від традиційних театрів і відповідав потребам нового медійного продукту — кінофільму. Зображення можна було спроектувати так, щоб воно охоплювало стелю й стіни і таким чином сильніше ангажувало глядачів у дію фільму.

Тривала Велика Депресія, і більшість проектів умирили, навіть не встигнувши народитись. У ті складні часи Кіслер займався проектуванням меблів і світильників, плануванням експериментального театру для громади митців у Вудстоку, а також проектуванням модульного односімейного будинку для серійного виробництва (*Nucleus House*).

Space House Кіслера, створений 1933 року, вперше виявляє в його творах біоморфні риси й знаменує собою поворотний момент у його стилі. Це була модель односімейного будинку таких розмірів, що туди можна було ввійти; його презентували у виставковому залі меблевої компанії *Modernage Furniture Company* в Нью-Йорку. Привертала увагу легко заокруглена зовнішня стіна; вона мала бути сконструйована як суцільна рівномірно натягнута поверхня — подібно до ячної шкаралупи. Ця самонесуча заокруглена конструкція стала основою для багатьох його пізніших архітектурних проектів.

Від 1934 року Фредерик Кіслер понад два десятиріччя працював художником-декоратором і викладачем у Джульєрдській школі музики. Театр забезпечував йому не лише постійний дохід, а й можливість апробувати нові ідеї. Від 1937 року Кіслер викладав також у Школі архітектури Колумбійського університету, де заснував лабораторію кореляції дизайну, якою керував до 1941 року. Метою цієї лабораторії було випрацювати науковий підхід до дизайну. В той час Кіслер далі розвивав свою теорію «корреалізму» і разом зі студентами працював над прототипами мобільних книжкових стелажів (*Mobile Home Library*) та тривимірного апарату для візуалізації процесу людського зорового сприймання (*Vision Machine*).

1940-і роки ознаменувалися для Кіслера, з одного боку, впливом до Нью-Йорка великої кількості європейських митців, письменників та інтелектуалів, для яких він незабаром став основною контактною особою в Америці, а з іншого боку, його новаторськими концепціями оформлення виставкових залів. 1942 року Перрі Гурґенгайм замовила йому проект переобладнання двох колишніх кравецьких майстерень під виставкову галерею для своєї колекції. Одне з приміщень у галереї-музеї з назвою

«Мистецтво цього сторіччя» (*Art of This Century*) було призначене для сюрреалістичних творів: відвідувач опинявся в залі, де було чути моторошний звук наближення потяга, а механічні пристрої простягали йому на огляд необрамлені картини. Натомість у сусідньому залі абстрактні об'єкти були прикріплені до лив, натягнутих від стелі до підлоги.

1947 року Кіслер став автором двох новаторських концепцій сюрреалістичних виставок — *Bloodflames 1947* у галереї Г'юго в Нью-Йорку і *Exposition Internationale du Surréalism* у галереї Маґ у Парижі. На цих виставках експонати звисали зі стелі, стояли на підлозі або ж були прикриті натягнутою тканиною і їх можна було розгледіти лише через спеціальні отвори. Амбітною метою Кіслера було поєднання всіх мистецьких дисциплін — живопису, скульптури та архітектури — в єдиному мистецькому творі.

1950 року Фредерик Кіслер виставив свою першу маленьку глиняну модель «безконечного будинку» разом із скульптурою Девіда Гара у галереї Кутца в Нью-Йорку. Ідея «безконечного будинку» переслідувала його до кінця життя, однак їй так і не судилося зреалізуватися. В одному з текстів Кіслер писав про плавні переходи всередині яйцевидного будинку: там не мало бути чіткого поділу на окремі кімнати. Крім того, він міркував над психологічним ефектом світла й над тим, як «безконечний будинок» міг би підсилити інтенсивність денного світла.

У 1957–1962 рр. Кіслер керував архітектурним бюро разом із Армандом Бартосом. Результатом їхньої співпраці стала галерея в готелі *Carlyle* у Нью-Йорку, створена на замовлення колекціонера Герберта Маєра (*World House Galleries*) та Храм Книги в Єрусалимі. У цій винятковій будівлі зберігаються так звані Кумранські сувої — фрагменти Біблії, виявлені під час розкопок у Кумрані на берегах Мертвого моря. Храм Книги — це унікальний зразок символістської архітектури. Виставкові зали знаходяться під землею, а на поверхні височіє лише бетонний купол, обкладений білим кахлем, а далі тягнеться чорний базальтовий мур. Кахлі постійно обприскують водою, внаслідок чого створюється оптичний антагонізм з вулканічним базальтом, що символізує боротьбу Добра зі Злом.

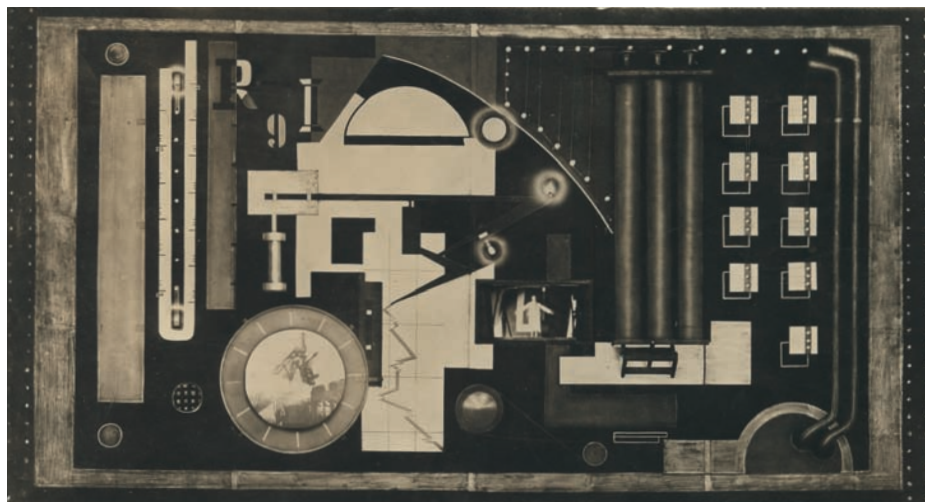
1958 року Музей сучасного мистецтва надав Кіслеру довгоочікувану можливість зреалізувати концепцію «безконечного будинку» у формі моделі натуральних розмірів, яка мала зайняти місце в саду скульптур музею. У наступні роки Кіслер створив кілька ескізів і креслень, а також низку невеликих тривимірних студій. Модель натуральних розмірів так і не з'явилася, але Кіслерові студії експонували на виставках, завдяки чому вони зрештою здобули світову славу.

В останні роки життя Кіслер більше зосередився на скульптурі. Свої роботи він назвав *Galaxies*, *Shell Sculptures* та *Environmental Sculptures*. Кілька скульптур — деякі розміром з цілу кімнату — експонували в супроводі світлових і звукових інсталяцій.

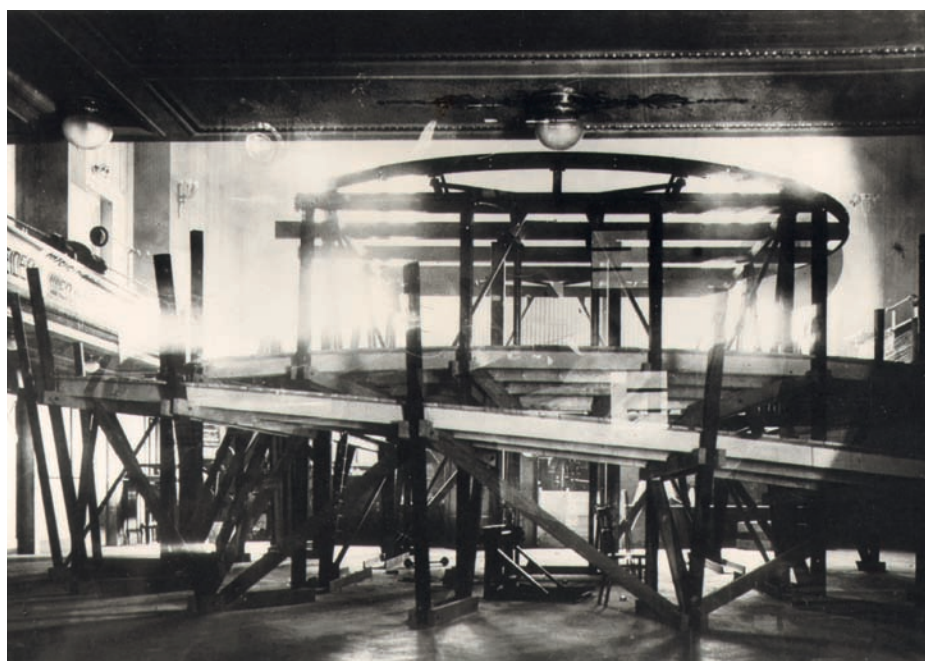
У рамках гранту фонду Форда Кіслер працював над проектами ідеального театру, де підсумував усі свої концепції та постулати минулих десятиріч: *The Universal* мав забезпечувати максимальну гнучкість, до того ж Кіслер планував додати до нього десятиповерховий офісний центр, радіостанції та галереї. Проекти Кіслера й алюмінієву модель експонували разом із сімома іншими проектами на пересувній виставці *Ідеальний театр: вісім концепцій*.

Останнім запланованим (і нереалізованим) архітектурним проектом Кіслера був *Грот для медитацій* для громади міста Нью-Гармоні в штаті Індіана. Ця символічна будівля мала допомагати людям встановлювати зв'язок із космічним світом.

У вересні 1963 року дружина Кіслера Штефі померла від раку легень. Він у березні 1964 року пережив інфаркт і невдовзі одружився зі своєю колишньою асистенткою й довголітньою співробітницею Ліліан Олінсі. У квітні 1965 року в Єрусалимі урочисто відкрили Храм Книги — єдиний зреалізований проект Кіслера, який існує донині. 27 грудня 1965 року Фредерик Кіслер помер у Нью-Йорку.

Декорації до вистави за п'єсою Карела Чапека "R.U.R.", Театр на Курфюрстендаммі, Берлін, 1923 р.
Stage design for Karel Čapek's play "R.U.R."; Theatre am Kurfürstendamm, Berlin, 1923

Просторова сцена, Міжнародна виставка нової сценічної техніки, Відень, 1924 р.
Space Stage, International Exhibition of New Theatre Techniques, Vienna, 1924

Фредерик Кіслер після прибуття до Нью-Йорка, 1926 р., фото: Underwood & Underwood
Frederick Kiesler in New York, 1926, photo: Underwood & Underwood

Оформлення вітрини для крамниці Saks Fifth Avenue, Нью-Йорк, 1928 р.
Design of shop window of Saks Fifth Avenue, New York, 1928

Space House, Нью-Йорк, 1933 р., фото: Fay S. Lincoln
Space House, New York, 1933, photo: Fay S. Lincoln

Фрагмент выставки Bloodflames 1947, галерея Г'юго, Нью-Йорк, 1947 р.
A view into the exhibition Bloodflames 1947, Hugo Gallery, New York, 1947

Foreword

In the time full of fleeting and symbolic events, of particular importance are activities that promote a better understanding of global cultural traditions. One proof of this truth is the catalogue of the international exhibition of the works of Frederick Kiesler — an artist, an architect and a visionary, an original and unique citizen of the world, born in Chernivtsi. His oeuvre, multifaceted and remarkably consistent, stimulates the reader to rise to new challenges, to sense and comprehend, time and again, the infinite horizon of possibilities of the artist's spiritual harmony that fills his life in this world between the ocean and the blue sky.

Born and raised in Bukovyna to become a multiartist with international renown, Kiesler had his own dreams, ideas, beliefs and passions. As a sponsor of many exhibitions of modern arts Kiesler managed to put together various artworks produced by artists from different parts of the world — from legendary master of the Ukrainian theater Les' Kurbas, from famous Austrian architect and designer of consumer goods Josef Hoffman to world-known surrealist Pablo Picasso and other artists. He loved what he was doing and he was unique in everything. He used to say — with a touch of that Chernivtsi-style wise romanticism: "I am a wizard. I create unique things." That is, probably, why in distant New York, he became Frederick John Kiesler — an artist, an architect, a visionary, a designer, a pedagogue and a theoretical philosopher. In general, he was like most people of his time — romantic and sentimental. He loved life, art and literature; he was a good chess player; his only distinction was that he never betrayed his ideas and beliefs.

The long-awaited recognition from his native Chernivtsi came only 125 years after his birth, and it inspired the citizens of Chernivtsi to undertake a common project. On the initiative of the city architect Natalia Khilko and her former student Oleksiy Haliuk, a young architect, the city will beautify a garden in Chernivtsi, where among "the trees that remember Kiesler" a recreation area will be created with lawns and alleys, designed as a conceptual composition of three "islands of artistic quest" in a complex and unique "river of life".

In his multifaceted work Frederick Kiesler managed to unite art, design and architecture into a single living organism.

The artist comes back to his native Chernivtsi, to Ukraine!

*The coordinator of the international project,
PhD in Art Studies, Associate Professor of
Kyiv National University of Construction and Architecture
Svitlana Bilenkova*

Foreword

The catalogue of the first Austrian-Ukrainian exhibition *Frederick Kiesler. Artist, Architect, Visionary* is a result of the collective effort of the staff of Kyiv National University of Construction and Architecture, aimed at popularizing the oeuvre of the world-known artist, architect, designer, philosopher and pedagogue. The effort started several years ago with the educational project *The World Explores Ukraine*, which provided a platform for creative ideas of the university's progressive youth as a new generation of architects, designers and artists that will create architecture in the 21st century.

In his historical homeland, the unique multiartist from Ukraine, Austria and the United States Frederick John Kiesler remained almost unknown for a long time. Today, his projects seem the summit of the 20th century architectural and artistic thought, far more progressive than the contemporary architectural mainstream. For our time, his inventions are not just unique projects; they are bright representations of the new philosophy of spatially organized architecture as an ideal cosmic universe and artistic utopia of the future.

We are grateful to the Austrian Frederick and Lilian Kiesler Private Foundation in Vienna, to the culture divisions of the Austrian Embassy in Ukraine as well as to all those who contributed to the implementation of this project. We are happy that our university has been entrusted with the mission to start Kiesler's return to his homeland with the opening of the travelling exhibition, which will make a tour of other regions of Ukraine after its closure in Kiesler's native Chernivtsi.

On the 125th anniversary of his birth, on the 50th anniversary of the opening of the Shrine of the Book, a unique museum in Jerusalem housing the Dead Sea Scrolls, that was designed by him and Armand Phillip Bartos, and on the 50th anniversary of his death, the brilliant artist, architect and visionary Frederick Kiesler has become a symbolic spiritual link between the world of the artist and bold dreams of students.

*With warmest regards and wishing the readers
new flashes of artistic inspiration,*

*Professor Petro Kulikov, President of Kyiv National University of Construction and Architecture,
Professor Olexandr Kaschenko, Dean of the Faculty of Architecture*

Foreword

Outstanding personalities and great ideas are born at crossroads of cultures and worlds. Chernivtsi is exactly such a place. Here, on the seven hills of the unique urban landscape, great personalities were born and shaped, whose artistic worldview was well ahead of the time they lived in. Frederick Kiesler, born in Chernivtsi on 22 September 1890, was one of such famous creators of the world culture.

It is a great honour to be involved in the publication of the English-Ukrainian catalogue of the first Ukrainian exhibition *Frederick Kiesler. Artist, Architect, Visionary*, organized in his memory.

On the 125th anniversary of the birth of the world-known Austrian-American artist, architect, designer, theatrical visionary, philosopher and theoretician Frederick John Kiesler, born in Chernivtsi, on the 50th anniversary of the opening of the Shrine of the Book, a unique museum in Jerusalem housing the Dead Sea Scrolls, that was designed by Kiesler and Armand Philip Bartos, and on the 50th anniversary of Kiesler's death, we are expressing our gratitude to Mr. Peter Bogner, the director of the Austrian Frederick and Lilian Kiesler Private Foundation in Vienna, for his support for our initiatives. We are particularly grateful to the culture divisions of the Austrian Embassy in Ukraine as well as to all those who contributed to the implementation of this international project, at the time when Ukraine's destiny is being decided.

The catalogue will introduce the reader to the unique world of the artist, who managed to sense our future through his works. And that is why we, the citizens of Chernivtsi, are grateful to him. In our city, on the very street where Frederick John Kiesler was born, there is a small garden, that has remained almost intact, where "the trees still remember young Kiesler". Kiesler's memory lives on in Chernivtsi, his oeuvre inspires us to new achievements and discoveries.

*With respect for the city's history and wishing the readers
new knowledge of the world,
Oleksiy Kaspruk
Mayor of Chernivtsi*

Foreword

Europe is a continent of ethnic and cultural diversity and exchange. The course of history binds Austria and Ukraine together. The former lands of the Danubian monarchy produced a lot of artists and writers, which fact connects these regions with important trends in art and literature, particularly the avant-garde tradition. Many of those prominent figures later lived and worked in other parts of Europe and the world, including Frederick Kiesler, who traveled first to Vienna, and then to the USA to represent and spread there the ideas of the European modernism.

Following his study at the Imperial-Royal Polytechnic Institute and the Academy of Fine Arts in Vienna, Kiesler started to implement his first ideas as an architect and theoretician. He is one of the few theoreticians who link the tradition of the Viennese modernism of the turn of the century — the holistic thinking à la Otto Wagner or Adolf Loos — with the development of the avant-garde in Paris, Prague and Berlin.

It is a great pleasure for the Frederick Kiesler Foundation to present for the first time Frederick Kiesler's oeuvre in Ukraine, in Chernivtsi, the city where Kiesler was born. I hope that this small catalogue will help the readers to form an idea about Kiesler's outstanding works, on which he was working for almost a century.

I hope that this catalogue will encourage a greater interest in the interplay of the avant-garde and modernism in Central Europe, which had a significant influence on the development of modernism in the whole world.

I am particularly grateful to Dr. Svitlana Bilenkova, who has spared no effort to make this project happen as soon as possible with the support of MMag. Andreas Wenninger, Attaché for Science and Education of the Austrian Embassy in Kyiv and Manager of the OeAD in Lviv, Dr. Serhiy Osachuk, Honorary Consul of Austria in Chernivtsi, Mr. Oleksiy Kaspruk, Mayor of Chernivtsi, and all those who supported this initiative.

Peter Bogner,

Director of the Austrian Frederick and Lilian Kiesler Private Foundation in Vienna

Frederick Kiesler. Artist, Architect, Visionary

Frederick Kiesler was born in Chernivtsi (then part of the Austrian-Hungarian Empire, now Ukraine) on September 22, 1890. In 1908, he began to study Architecture at the Imperial-Royal Polytechnic Institute (today: Vienna University of Technology) but dropped out after only a year. He also left the Academy of Fine Arts without a degree. Little is known about what Kiesler was doing during the war. He himself mentioned later that he served in the Imperial and Royal War Press Bureau for three years.

After the war, he was unemployed for several years. The long-awaited first assignment came from Berlin in 1923, from the theatre: the stage design for Karel Čapek's play "R.U.R." (*Rossum's Universal Robots*) at the Theatre am Kurfürstendamm. Kiesler's electro-mechanical set already used film projection and was acknowledged by the international avant-garde.

In the following year, the Society for the Support of Modern Art in Vienna (Gesellschaft zur Förderung moderner Kunst in Wien) invited Kiesler to organise the International Exhibition of New Theatre Techniques in the course of the Music and Theatre Festival of Vienna. This provided him an opportunity to invite representatives of various European avant-garde movements to Vienna — from Bauhaus and De Stijl to the Russian Constructivists and Italian Futurists — and to exhibit their revolutionary concepts using a spatial presentation system — the so-called 'L and T System' (*Leger und Träger*). Furthermore, Kiesler created a 1:1 scale model of a 'stage of the future', where a play was indeed performed. This spiral Space Stage was inspired by sport arenas and roller coasters and was described as a theatre of speed.

In 1925, Kiesler was asked by Josef Hoffmann to design the Austrian Theatre Section at the International Exposition of Modern Industrial and Decorative Arts (*Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes*) in Paris. Instead of conventional exhibition architecture Kiesler built a large structure that hung from the ceiling and seemed to float freely in space. This so-called 'City in Space' was later described by him as a model of a floating city of the future.

In Paris, Kiesler met Jane Heap, editor of the avant-garde magazine *Little Review*, who invited him to organise an international theatre exhibition in New York in spring 1926 together with her. On January 19, 1926, Frederick Kiesler and his wife Stefi left Europe by ship towards the New World. At that moment, they didn't know that New York was to become the new centre of their lives.

The International Theatre Exposition at the Steinway Hall was a modest success, and all following projects came to nothing. To ensure a steady income, Stefi Kiesler took on a full-time job at the New York Public Library, where she was in charge of the French and German collections. In the meantime, Kiesler designed shop windows for the

department store Saks Fifth Avenue, where he theatrically arranged an unusually small number of items.

In 1928, Frederick Kiesler designed a novel cinema in Greenwich Village for the Film Arts Guild, which opened in spring 1929 as Film Guild Cinema. Promoted as 'The First 100% Cinema', it was clearly different from the classical theatre buildings and met the needs of the new medium. The projection could be expanded to the walls and ceiling to atmospherically involve the audience more strongly.

During that period, the Great Depression nipped every assignment in the bud. In this difficult time, Kiesler's projects included furniture and lamp designs, the planning of an experimental theatre for the Woodstock Art Colony as well as the drafting of a mass-produced single-family modular home (*Nucleus House*).

From 1933, Kiesler's *Space House* for the first time shows biomorphic features in his oeuvre and thus marks a stylistic shift. It was built as a walk-in model of a single-family home in the exhibition space of the *Modernage Furniture Company* in New York. The slightly rounded exterior wall was eye-catching; it was to be constructed as a single surface of continuous tension — much like the shell of an egg. This kind of continuous tension shell construction also became the basis of many of his later architecture projects.

From 1934, for more than two decades, Frederick Kiesler worked as a stage decorator and lecturer at the Juilliard School of Music. The theatre gave him a regular income and was a place where he could test some of his ideas. Between 1937 and 1941, Kiesler was also teaching at the School of Architecture at Columbia University, where he founded and ran a Laboratory for Design Correlation. Its goal was a scientific approach to the design process. At the time, Kiesler further developed his theory of 'Correalism' and worked with students on prototypes of a flexible book storage (*Mobile Home Library*) and an apparatus to visualise the human process of perception (*Vision Machine*).

The 1940s were shaped for Kiesler, on the one hand, by the emigration of numerous European artists, writers and intellectuals to New York, whose point of contact he soon became, and on the other hand, by his groundbreaking exhibition designs. In 1942, Peggy Guggenheim engaged him to convert two former tailor shops into a gallery space for her art collection. *The Art of This Century* museum-gallery featured one room reserved for surrealist artworks, where the sound of an approaching train scared the visitors and where frameless paintings were held out towards the guests by gripper-arms. In the adjoining room, abstract objects were attached to ropes, which were stretched from the floor to the ceiling.

In 1947, two visionary designs of Surrealist exhibitions followed: *Bloodflames 1947* at the New York-based Hugo Gallery as well as the *International Exposition of Surrealism*

(*Exposition Internationale du Surréalisme*) at the Galerie Maeght in Paris. These exhibitions featured artworks hanging on the ceiling, standing on the floor; some were hidden behind a textile wall cover and could be seen only through peepholes. Kiesler's ultimate goal was to unify all art forms — painting, sculpture and architecture — in a total work of art.

In 1950, Frederick Kiesler exhibited his first small clay model of an *Endless House* along with a sculpture by David Hare at the Kootz Gallery in New York. The idea of an endless house was to stay with him for the rest of his life without ever being realised. In a text Kiesler wrote about the flowing transitions inside the egg-shaped house, there should have been no division into single rooms. He also pondered over the psychological effect of light and how the *Endless House* could increase the intensity of incoming light.

Between 1957 and 1962, Kiesler ran an architecture office together with Armand Bartos. This cooperation resulted in a gallery at the Carlyle Hotel in New York commissioned by art collector Herbert Mayer (*World House Galleries*) as well as the Shrine of the Book in Jerusalem. This exceptional building stores and exhibits the Dead Sea Scrolls, the biblical fragments that were discovered in archaeological excavations at Qumran. The Shrine of the Book is an extraordinary example of symbolic architecture. The underground exhibition space contrasts with a white-tiled concrete dome aboveground and a dark basalt wall. The tiles are constantly sprinkled with water and optically stand in opposition to the volcanic basalt symbolizing the battle between Good and Evil.

In 1958, the Museum of Modern Art gave Kiesler the long-awaited opportunity to realise his concept of an *Endless House*, namely as a full-size model at the museum's sculpture garden. In the following years, apart from several sketches and plans he produced a series of small three-dimensional studies. The 1:1 scale model was not realised in the end, but Kiesler's studies became internationally known through exhibitions.

During the last years of his life, Kiesler increasingly devoted himself to making sculptures. He called these works *Galaxies*, *Shell Sculptures* and *Environmental Sculptures*. Some of these sculptures — sometimes room-filling — were theatrically staged with light and sound installations.

In connection with a grant from the Ford Foundation Kiesler worked on plans of an ideal theatre, in which he summarised all his concepts and postulations of the previous decades: *The Universal* had to offer a maximum of flexibility and be completed by a ten-storey tower block with offices, radio stations and galleries. Kiesler's plans and an aluminium model were presented along with seven other projects in the travelling exhibition *The Ideal Theatre: Eight Concepts*. Kiesler's last planned (and unrealised) architecture project was a *Grotto for Meditation* for the New Harmony Community in Indiana. The symbolic building was to help people establish a connection with the cosmic world.

In September, 1963, Kiesler's wife Stefi died of lung cancer. He himself suffered a heart attack in March 1964. Shortly afterwards, he married his former assistant and long-time confidante Lillian Olinsey. In April 1965, the Shrine of The Book, Kiesler's only realised and still remaining building, ceremoniously opened in Jerusalem. On December 27, 1965, Frederick Kiesler died in New York.

Фредерик Кіслер за роботою над дротовою моделлю Endless House, Нью-Йорк, 1958–1959 рр.
Frederick Kiesler working on the wire model of Endless House, New York, 1958–1959

Велика модель Безконечного будинку, Нью-Йорк, 1959 р.
Large model of Endless House, New York, 1959

BUNDESKANZLERAMT : ÖSTERREICH
KUNST

bmwfw
Bundesministerium für
Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft

WIEN
KULTUR

oead
Представництво
у Львові

австрійський культурний форум^{iev}

sweet art.
галерея
ЗНАННЯ
Чернівці, Штейнбарга, 23

Unless otherwise indicated, all images are:
© Austrian Frederick and Lillian Kiesler Private Foundation

Texts: Peter Bogner, Jill Meißner
Design: Isabelle Abrokat
Translated by Volodymyr Kamianets and Angela Kamianets

VNTL-Klasyka, Ltd
PO Box 10249 Lviv 79006
<http://www.vntl.com>

Фото: Österreichische Friedrich und Lillian Kiesler-Privatstiftung, Wien
+43 1 5130775, office@kiesle.org, www.kiesler.org

На обкладинці:
Місто в просторі, міжнародна виставка декоративного мистецтва, Париж, 1925 р.
Cover photo:
City in Space, International Exposition of Modern Industrial and Decorative Arts, Paris, 1925

